

Hvad har vi lært, og hvor skal vi hen? Med udgangspunkt i et af Danmarks største klimatilpasningsprojekter, Klimatilpasning Kokkedal, drøftede deltagerne ved et seminar d. 4. april de to spørgsmål. Deltagernes udsagn er her sammenskrevet under følgende fem temaer: borgerinddragelse, tværfaglighed & innovativt samarbejde, drift & tekniske løsninger, merværdi og færdige anlæg. Under hvert tema er deltagernes udsagn anført. Seminaret var arrangeret af Københavns Universitet, Vand i Byer og Klimatilpasning Kokkedal

BORGERINDDRAGELSE

"Borgerne ønsker noget, de kender. Giv dem noget de ikke ved, de mangler." – Seminardeltager

Inddragelse har spillet en stor rolle i Klimatilpasning Kokkedal, og det afspejler sig positivt i projektområderne. Særligt inddragelsesprocessen med Kokkedal Skole har, ifølge seminardeltagerne, været vellykket og kan inspirere fremtidige klimatilpasningsprojekter. Det samme gælder de steder, hvor naturen er blevet integreret tydeligt i projektet til glæde for borgerne. Tilgangen i Klimatilpasning Kokkedal fremstår således overvejende som bottom-up med fokus på lokale behov og inddragelse af en bred vifte af brugere og foreninger.

Deltagerne beskrev projektets udviklingsproces som lang, hvilket medfører en risiko for at tabe brugerne undervejs. Det er derfor vigtigt at overveje, om brugerne kunne have været aktiveret yderligere, herunder særligt om børnenes perspektiv er tilstrækkeligt repræsenteret og har haft mulighed for at udfordre de voksnes perspektiv på projektet.

Næste kvantespring for klimatilpasningsprojekter vil, ifølge seminardeltagerne, være en endnu bedre afspejling af brugernes behov og en efterfølgende indsats for at engagere lokale borgere i vedligeholdelsen af projektområderne. En mulig tilgang kunne være at invitere brugere og foreninger til pop-up aktiviteter, åbne arrangementer og udeskole i Kokkedal. Særligt sidstnævnte kunne spille sammen med de etablerede anlæg, der dermed kunne skabe øget viden om vand og biodiversitet. Omvendt kan de lokale have en tendens til at efterspørge det, de kender i forvejen. Her er det vigtigt at turde udfordre borgerne ved at give dem noget, de ikke ved, de mangler.

EMPIRI: UDSAGN FRA WORKSHOPDELTAGERE

Borgerinddragelse		
Hvad skal vi tage med fra Kokkedal?	Hvad skal vi lade blive i Kokkedal?	Hvad er det næste kvantespring?
Der, hvor man har gjort det før, fungerer det bedst (f.eks. skolen)	Laaang udviklingsproces (obs. på ikke at tabe f.eks. brugerne)	Bedre afspejling af brugerbehov (prototyping/iterere)
God inddragelse af naturen (borgerne <-> naturen)	Hvad med brugerne? (kan de aktiveres noget mere? Ophold, aktivitet)	Arbejde med at skabe lyst til at bidrage/engagere sig frivilligt (lægge et stykke arbejde)
Inddrage forskellige brugere/aktører/foreninger	Voksnes 'pæne' fokus - hvor er børneviewet?	Invitere brugere/foreninger med ind (pop-up aktiviteter, åbne arrangementer, udeskole)
Bottom-up-tilgang (inddragelse af 'lokale behov' - man kunne få fordel af mere inddragelse)		Bruge anlæg til at øge læring (opmærksomhed/viden, læring, rykke ved opfattelsen om vand og biodiversitet)
		Borgere ønsker noget, de kender - giv dem noget de ikke ved, de mangler
		Pas på med at spørge borgerne - de ønsker sig oftest blot det de kender i forvejen eller selv er interesseret i

TVÆRFAGLIGHED OG INNOVATIVT SAMARBEJDE

”Det er muligt at samarbejde i stor skala, hvis viljen er der, og projekterne er visionære!” – Seminardeltager

Deltagerne på seminaret fremhævede, at Klimatilpasning Kokkedal udmærker sig ved at være et innovativt samarbejde mellem mange parter, der har formået at finansiere og sammentænke på tværs af matrikelgrænser. Det tværsektorielle arbejde har betydet, at de løsninger, der er blevet prøvet af, har været varierede, hvilket har krævet mod, nytænkning og accept, men medført en længere afklaringsfase.

At der i løbet af projektet har været skiftende projektledere har, ifølge deltagerne, bidraget til, at projektet er blevet tilført passende kompetencer på forskellige stadier. Den løbende udskiftning har dog medført en mere sårbar organisering, som kunne være undgået, hvis projektet havde haft den samme leder under hele forløbet.

Deltagerne understregede, at det færdige projekt viser muligheden for samarbejde i stor skala, hvis viljen er der, og projekterne er visionære. De mange flerbenede løsninger tilbyder desuden et muligheds katalog, som fremtidige tiltag kan lade sig inspirere af. Det samme gælder den brede evaluering, der er blevet foretaget af de tekniske såvel som de sociale og bylivsmæssige aspekter. Her ville endnu mere monitoring kunne tydeliggøre projektets effekter. Endelig er det inspirerende, at klimatilpasningen er foretaget i samspil med et socialt løft, der har haft en afsmittende effekt på resten af byen.

I forlængelse heraf påpegede deltagerne, at fremtidens klimatilpasningsprojekter skal lade sig inspirere til at tænke mere fælles. Samarbejder skal i højere grad løftes op på regionalt niveau, og det skal undersøges, om forsyningsselskaberne i fremtiden skal være mod- eller medspillere. Endelig skal ambitionerne være endnu større. Det betyder mere vandhåndtering på terræn og modet til at turde bruge fagviden – også der, hvor det umiddelbart er uønsket. Fagfolk skal stå fast på deres kompetencer og udvikle kommunikationen, så det ikke kun er mellemledere, pengestærke aktører og beslutningstagere, der får lov til at føre ordet. Nye finansieringsmuligheder skal også gennemtænkes, så der kan skabes gode løsninger uden Realdania penge i ryggen.

EMPIRI: UDSAGN FRA WORKSHOPDELTAGERE

Tværfaglighed og innovativt samarbejde		
Hvad skal vi tage med fra Kokkedal?	Hvad skal vi lade blive i Kokkedal?	Hvad er det næste kvantespring?
Flot at projektet er gennemført - man har fundet vej (mod, nytænkning, accept) (5 workshopgrupper)	Afklaring fra starten/tidligere	Nedbryde siloerne (en fælles kasse)
Godt med bred evaluering - teknik, socialt, byliv osv. (gerne mere monitorering) (3 workshopgrupper)	Sårbar organisering - én projektleder	Løfte op på regionalt
Sammentænkning af arealerne		Forsyningselskaberne - muligheder (med eller modspiller?)
Synergi, samtidighed, finansieringsmuligheder, kvarterløft (3 workshopgrupper)		Større ambitioner (mere håndtering på terrænet)
Pulje en masse penge og projekter (pulje ejerskab og interesse)		Ny regering!
Samarbejde på tværs af flerbenede løsninger (6 workshopgrupper)		Opmærksomhedspunkt: Hvordan laver vi de fede løsninger uden Realdania penge i ryggen?
Det er muligt at samarbejde i stor skala, hvis viljen er der, og projekterne er visionære (2 workshopgrupper)		Vi vil gerne stadig være ambitiøse
Godt samarbejde mellem aktører (på tværs af matrikelgrænser og LAR som 'undskyldning' for samarbejde)		Fagfolk skal stå fast på deres kompetencer og udvikle kommunikationen, så HVORFOR bliver forstået (De grønne tage på Skejby Sygehus forsvandt måske, fordi NØDVENDIGHEDEN ikke var forstået. "Need to have" var blevet til "nice to have" og så kunne de nødvendige grønne tage alt for let vælges fra) (3 deltagere)
Evaluering af arbejde fra forskningsgrupper		
Forskellige projektledere/roller i forskellige stadier af projektet		
Et mulighedskatalog - heldigt med så mange forskellige løsninger		

DRIFT OG TEKNISKE LØSNINGER

*”Udnyt de eksisterende anlæg i størst muligt omfang – man behøver ikke lave alt om, der allerede findes.”
– Seminardeltager*

Projektets æstetiske udtryk, det synlige dobbeltprofil langs åen, de enkle greb, samt at de eksisterende anlæg er udnyttet i videst muligt omfang, bliver af deltagerne beskrevet som velfungerende tekniske løsninger. Det er desuden positivt, at det grønne er blevet prioriteret over byfortætning, at de grønne områder er blevet åbnet op, og at der i høj grad er håndteret på overfladen uden brug af pumper, da det gør løsningerne mere robuste.

Det blev desuden anført, at det er vigtigt at indtænke driften fra start, og at det tilsyneladende ikke er blevet gjort tilstrækkeligt i Kokkedal. Manglende driftsaftaler får hurtigt projekterne til at fremstå triste, så hvis der ikke tilstrækkeligt med midler, skal vandet hellere gemmes væk, eller der skal tænkes i løsninger, der ikke kræver vedligehold. Der mangler desuden en rød tråd, der binder løsningerne sammen samt en systembeskrivelse med tilhørende oversigt over det hydrauliske. Desuden forekommer der, til trods for de dyrt bearbejdede løsninger, ikke at være tilstrækkeligt styr på vandmængderne, og at vandvejene således først er blevet indtænkt sent i processen. Endelig kan der sættes spørgsmålstegn ved, om der har været en for høj grad af overdimensionering i projektet. Vandet ses derfor lidt i løsningerne.

I fremtidige projekter skal driften, ifølge seminardeltagerne, tænkes ind fra begyndelsen – også 25 år frem. Der skal sikres økonomi til drift og lokal forankring, så beboerne kan være med til at overtage driften efter projektets officielle afslutning. Det kan føre et nyt driftsparadigme med sig, hvor boligsocial drift prioriteres med henblik på at skabe ejerskab. Skal driftsløsningerne fungere, er det nødvendigt at indtænke sanktionsordninger eller betalingsmuligheder. Det gør ikke noget, hvis der driftes forskelligt, så længe der sikres kontinuitet mellem anlæg og drift. Løsningerne skal være fleksible og kunne udvikles over tid, men alle driftsomkostninger og -erfaringer skal dokumenteres, og de historiske vandveje indtænkes i byplanlægning og renoveringsopgaver. På den måde bliver der skabt plads til nye grønne løsninger, herunder alternative løsninger til nedsivning, fordampning, glatføresikring og sikring mod rotter i LAR-systemet. Hverdagsregn skal desuden spille en mere synlig rolle i projekterne, så vandet bliver en tydelig ressource. Dette sidste er i konflikt med ideen om at bruge det eksisterende separatsystem, for da når vandet først op i bassinerne, når rørens kapacitet er overskredet.

EMPIRI: UDSAGN FRA WORKSHOPDELTAGERE

Drift og tekniske løsninger		
Hvad skal vi tage med fra Kokkedal?	Hvad skal vi lade blive i Kokkedal?	Hvad er det næste kvantespring?
Arbejde med hotspots	Man har glemt driften lidt (skal indtænke driften)	Alternative løsninger til nedsivning for lokal vandbalance
Drift skal indarbejdes allerede i planlægningen	Overdimensioneringen	Plantevalget - dynamik mellem drift og plantesammensætning
Sikker dobbeltprofil langs åen (synligt, tilgængeligt)	Vand i rør	Økonomi til driften efterfølgende (11 workshopgrupper)
Det æstetiske udtryk af løsninger	Styr på vandmængder - vandveje sent i projektet	Fleksible løsninger, der kan udvikles over tid
Fastholdelse af det grønne - ingen byfortætning (2 workshopgrupper)	Ingen vand i bassiner	Et nyt driftsparadigme (boligsocial drift - nyttehave, større ejerskab) (3 workshopgrupper)
De simple løsninger	De mange forskellige tiltag/tekniske løsninger - som ikke nødvendigvis hænger sammen (2 workshopgrupper)	Dyrk det enkelte/'primitive'
Udnyt de mange store arealer befæstede overflader, der er under én grundejer (boligforeninger, kommune, erhverv - mange m ² og m ³ pr. andelsejer, der skal engageres)	Manglende færdig systembeskrivelse (mangler en samlet oversigt over det hydrauliske)	At vand/hverdagsregn bruges som ressource og indgår mere synligt (4 workshopgrupper)
Gem vandet hvis ikke der er penge til vedligehold og drift	De dyre løsninger/meget bearbejdede løsninger	Arbejde med fordampning
Udnyt de eksisterende anlæg i størst muligt omfang (man behøver ikke lave alt om, der findes allerede)	Manglende driftsaftaler - ser hurtigt trist ud (hvis ingen driftsmidler, så byg noget uden vedligeholdelse) (5 workshopgrupper)	Sammenhængende blå/grønne strøg - vandets vej (det lange bytransformationsperspektiv) (2 workshopgrupper)
Man bruger overfladen og ingen pumper - et plus (det løber af sig selv = robust)		Organisatorisk ophæng (sanktionsmuligheder/betalingsordninger for drift)
		Forskellig drift er ok - i alt biodiversitet
		Monitering/data/dokumentation - hjælp for eksport af grønne teknologier (4 workshopgrupper)
		Rotter i LAR?
		Glatføresikring (PKK)
		Tag det for givet - vandet ER en ressource!

MERVÆRDI

"Der er kommet flere øjne på gaden." – Seminardeltager

Deltagerne mente, at det i Kokkedal er lykkedes at skabe trygge og sociale mødesteder med rekreative funktioner, der gør klimatilpasningen til en del af hverdagen. Ved hjælp af navngivning af de nye elementer og områder er der skabt lokal identitet og ejerskab, mens vandet som fortælling ligeledes giver byen identitet. Endelig giver særligt Kokkedal Skole mulighed for dobbeltanvendelse gennem sine nye læringselementer, der inviterer til bevægelse og samvær. Det gode resultat fra skolen kunne med fordel gå tydeligere igen flere steder i Kokkedal, så leg og bevægelse også foregik på andre arealer end skolens.

For at styrke merværdien efterspurgte deltagerne en tydeligere rød tråd i projekternes koncepter og brug af f.eks. farver til at skabe sammenhæng i området. Derudover er det vigtigt, at vand og vegetation genererer merværdi hele året, så særligt vandet bliver et aktivt element, der også er til stede i tørre perioder.

EMPIRI: UDSAGN FRA WORKSHOPDELTAGERE

Merværdi		
Hvad skal vi tage med fra Kokkedal?	Hvad skal vi lade blive i Kokkedal?	Hvad er det næste kvantespring?
Godt tænkt at lave området foran hallen	Skarpe kanter på randkanter skæmmer og inviterer ikke til ophold	Hvad har projektet ellers løftet? (generel merværdi, biodiversitet, socialt etc.)
Navngivning der giver identitet (2 workshopgrupper)		Klimatilpasning som hverdagsprojekter
Dobbeltanvendelse/ multifunktionalitet (2 workshopgrupper)		Bynatur og biodiversitet
Sammentænkning af klimatilpasning, socialt løft og tryghedsskabende elementer (4 workshopgrupper)		Vandet i sig selv skal give merværdi (vandet skal måske kunne stå i sig selv og holde gennem tørke) (2 workshopgrupper)
Sammenhængskraft gennem LAR		Mere potentiale for leg gennem området ud over skolen
Godt med forskellighed - flere muligheder		Vegetationen attraktiv hele året (beplantningsdesign)
Rekreative funktioner		
Merværdi i fokus 'så fint!' (skolen især)		
Bølgepladsen er super! (inviterer, inkluderende)		
Byrum og tryghed - åbenhed ('flere øjne på gaden')		
Evaluering af drift (social effekt)		
Skab sammenhæng i hele området (der skal være rød tråd i koncepter og farver)		
Legepladsen ved skolen er en succes (men bruges angiveligt 'kun' i frikvarterne - måske mere leg 'ude i området' ville være godt?)		
Bevægelse, samvær og glæde er eviggyldige værdier		
Vandet som fortælling kan skabe identitet til et sted		

FÆRDIGE ANLÆG

"Det er muligvis bedre at vælge færre forskellige løsninger med større legeværdi og aktivering for alle aldre gentaget flere steder, så afstande reduceres. Det trækker beboere ud i området og så følger også ophold i området med." – Seminardeltager

De færdige anlæg, deltagerne i dag vurderer som mindre velfungerende, er Skålen og Perlen, Den Hvide Plads samt haverne ved Egedalsvænge. Kritikken af Skålen og Perlen går på for få anvendelsesmuligheder, den hårde belægning samt valget om byfornyelse uden reel regnvandshåndtering: Haverne og Den Hvide Plads bliver skæmmet af efterladt affald og beskrevet som kedelige. Haverne fremstår desuden for lukkede og kræver for meget vedligehold. Deltagerne diskuterede, om der i stedet skulle være arbejdet med de eksisterende gårdrum ved Egedalsvænge, siddepladser ved boldbanen, Ådalen og Naturhængslet samt et mindre antal løsninger med større legeværdi og aktivering for alle aldre. Endelig ville en grøn kile gennem projektområdet og mere biodiversitet, ifølge nogle deltagere, have skabt større sammenhæng områderne i mellem.

EMPIRI: UDSAGN FRA WORKSHOPDELTAGERE

Færdige anlæg		
Hvad skal vi tage med fra Kokkedal?	Hvad skal vi lade blive i Kokkedal?	Hvad er det næste kvantespring?
	Der mangler siddepladser ved boldbanen, over åen og på trappen	Radikale ændringer af bybilledet - hvorfor bilveje? (bedre byens anvendelse)
	Mængden af hårde belægninger	Mere biodiversitet
	'Fake' løsninger (byfornyelse uden klimatilpasning)	En større rød tråd mellem områderne (grøn kile)
	Udtrykket på Den Hvide Plads (bør investere lidt mere for at opnå pæn løsning) (5 workshopgrupper)	
	Singularitet (modsat multifunktionalitet) i Skålen og Perlen (3 workshopgrupper)	
	Pussenussede løsninger der klogger til i affald (Den Hvide Plads, haverne ved Egedalsvænge)	
	Haverne ved Egedalsvænge: 'Spild af penge' pga. fondsmidler og mangler ejerskab - til gengæld æstetiske og varierede. Kunne have dyrket den sydlige ådal og Egedalsvænge gårdrummene noget mere (3 workshopgrupper)	
	Nænsomheden for eksisterende forhold (træer) er fraværende	
	Uenighed mellem stor detaljerighed/enkelthed	
	Måske man med fordel kunne være forsigtig med antallet af forskellige udtryk og elementer fordelt over et så stort område (Der er ret lange interne afstande på området. Det er muligvis bedre at vælge færre forskellige løsninger med større legeværdi og aktivering for alle aldre gentaget flere steder, så afstande reduceres. Det trækker beboere ud i området og så følger også ophold i området med)	